

Alojzije ČONDIĆ, *Bijahu postojani* (Dj 2,42). Teološko-pastoralni osvrt na prošlost, stanje i budućnost župne zajednice, Katolička izdavačka kuća i časopis Crkva u svijetu, Split, 2023., 384. str.

Katolička izdavačka kuća i časopis *Crkva u svijetu* izdala je 2023. godine knjigu prof. dr. sc. Alojzija Čondića, profesora pastoralne teologije na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu, naslovljenu *Bijahu postojani* (Dj 2,42). *Teološko-pastoralni osvrt na prošlost, stanje i budućnost župne zajednice*. Knjiga od ukupno 384 stranice, osim uvoda na početku te kratica, bibliografije i kazala imena na kraju, sadrži tri velika poglavlja pod sljedećim naslovima: »Biblijski korijeni i povijesni rast župne zajednice«, »Temeljni župni čimbenici« te »Evangelizacijsko-misionarski oblik župne zajednice«.

Već na prvi pogled lako se uočava da je župna zajednica glavna tema ove knjige te da je, kao što i naslov djela sugerira, ta tema postavljena pod prizmu preispitivanja i obnove te najkonkretnije strukture redovitog pastora. Upravo to autor ističe u uvodu knjige, između ostalog objašnjavajući krajnju svrhu izbora citata odabranog za naslov knjige iz Djela apostolskih: »Bijahu postojani« (Dj 2,42). Pritom odmah stavlja naglasak ne na bilo kakvu obnovu, već na onu misionarsko-evangelizacijskog tipa: »Nužno je kritički i prosudbeno, s vjerom i u duhu evanđelja, promatrati način rada i poslanje Crkve i župnih zajednica, odbaciti zloslutnost i kole-

bljivost, nadilaziti bojažljivost i nestalnost, a unatoč krhkosti ustrajati u pozivu i poslanju, istini i postojanosti. Razmatrajući o sinodalnom stilu župnoga pastora, očima vjere želimo potaknuti rast župne zajednice u evangelizacijsko-misionarskom duhu« (7-8).

Ta temeljna nakana djela pokušava se ostvariti aktualizacijom izdvojenoga metodološkog elementa osvrta, točnije raspoznavanja ili razlučivanja prošlosti, sadašnjeg stanja, ali i naznaka barem bliže budućnosti župne zajednice, imajući pritom u vidu prije svega hrvatske društvene i pastoralne prilike. Upravo se zato autor najprije opredjeljuje za prosudbeni govor o prošlosti župne zajednice, počevši od novozavjetnih ishodišta. Iščitavajući tomu posvećeno prilično opsežno prvo poglavlje knjige pod naslovom »Biblijski korijeni i povijesni rast župne zajednice«, lako se dobiva dojam da autor želi dati obuhvatan pregled razvitka župne zajednice sve do naših dana. Iako to nije jedini pokušaj pregleda razvitka župne zajednice na hrvatskom teološkom prostoru, mora se priznati da je svako jedan od najsustavnijih, osobito u teološko-pastoralnom pogledu.

Opravdanost gornje tvrdnje uključuje nekoliko važnih elemenata. Autor, prije svega, jasno naznačuje izvo-

rišta novozavjetnog okupljanja i djelovanja prve konkretne crkvene zajednice kao i ostalih manjih zajednica koje nastaju u kontekstu novozavjetnog kršćanstva. Daljnji govor uključuje jasno prepoznavanje značenja pojmovlja i naziva korištenih za označavanje onoga što će kasnije biti prepoznato kao župna zajednica. Pritom je osobito vrijedno uočavanje razlika grčkih pojmova i nekih drugih, sve do raspoznavanja nijansa značenja srednjovjekovnog korištenja pojma župa i srodnih pojmova u hrvatskom jeziku i njihova usustavljanja u teološkom i društvenom kontekstu sve do novijeg vremena.

U tom je poglavlju razlučivanje tematike vezano za praćenje kronološkog slijeda razvitka župe, što se čini više nego logično. Upravo to omogućuje autoru isticanje raspoznajnih oznaka razvitka, ali i elemenata koji će u nekim drugim epohama prouzročiti i određene pastoralne blokade razvitka župnog pastora. Tematika se zato razlučuje prateći oznake razvitka i djelovanja župe i s njome povezanih elemenata crkvenog života u srednjem vijeku, a osobit se naglasak stavlja na razdoblje posttridentске obnove, te novije razdoblje razvitka potaknuto Drugim vatikanskim koncilom. Na temelju toga razlučuje se pitanje nekih oblika župne zajednice u najnovijem razdoblju.

Svemu tomu autor prilazi prilično realistično, pri čemu je prepoznatljiva i određena doza teološko-pastoralnog opreza u prosudbi određenih, oso-

bito povijesnih tema, koje su vezane za rast, ali i za probleme župnog pastora, što samo dodatno ističe nakanu ozbiljnog i teološko-pastoralno svrsishodnog pristupa toj kompleksnoj temi. Upravo takav pristup autoru omogućuje uočavanje, prezentiranje i razlučivanje ključnih okosnica i problema župnog pastora, posebice u najnovijem razdoblju.

Drugo poglavlje knjige naslovljeno »Temeljni župni čimbenici« skladno se nastavlja na teološko-pastoralno i povijesno razlučivanje ostvareno u prvom poglavlju. Autor na teološki utemeljen i pastoralno jasan način prikazuje važne sastavnice teologije župne zajednice. Među utemeljujućim oznakama koje se među prvima razrađuju su one koje se tiču župe kao krajnjega konkretnog očitovanja Crkve, zatim one koje se tiču shvaćanja teritorijalnosti župe, poveznice župne zajednice s euharistijskim otajstvom, na što se naslanja tema odnosa pastirske službe i vjernika laika. U odnosu na naznačene teme autor strukturira i pojedina manja potpoglavlja unutar naznačenog poglavlja. Važno je uočiti da se bitne sastavnice teologije župne zajednice povezuju s aktualnim temama, tj. promatraju se usidrene u aktualni kontekst. U tom pogledu osobito valja promotriti njihovu povezanost s pitanjem promjena u suvremenoj kulturi te pitanjem mobilnosti i virtualnosti.

Na temelju gornjih uvida posljednja dva potpoglavlja unutar drugog poglavlja knjige posvećena su dvama, mo-

glo bi se reći, suvremenijim pastoralnim pitanjima, a riječ je o aktualizaciji stvarnosti pastoralne jedinice i pastoralnog područja u odnosu na župni pastoral te o pitanju ostvarivanja sinodalnog hoda u župnom pastoralu. Te su teme obrađene na teološko-pastoralno aktualan i suvremen način. Autor se vidljivo trudi obraditi neka od najvažnijih, te ujedno i najizazovnijih pitanja župnog pastora-la, ali i pastora-la općenito. Dovoljno je u tom pogledu spomenuti pitanje auto-referencijalnog pastora-la, zatim pitanje obnove struktura, sinodalnog stila djelovanja, suradnje i suodgovornosti, pitanje klerikalizma i drugo.

Može se sasvim mirno naglasiti da je treće poglavlje knjige naslovljeno »Evangelizacijsko-misionarski oblik župne zajednice« logičan i nužan ishod prethodnih razlučivanja. Uočava se da to razlučivanje zapravo smjera poticanju novoga misionarskog i evangelizacijskog hoda župne zajednice. Na temelju obnovljenoga kratkog osvrta na pitanje odnosa župe i društveno-kulturnih promjena pozornost razlučivanja usmjeruje se na teme kao što su evangelizacija i obnova župe u misijskom duhu, misionarsko obraćenje i integralni pastoral, ali i na temu perspektive župnog pastora-la uopće. Sa svim tim dobiva se jasan dojam opsežnosti, ali i temeljitosti u pogledu izbora tema razlučivanja, a još više njegova konačnog cilja. Taj se cilj jasno prepoznaje u namjeri prido-nošenja revalorizaciji i unapređenju župe i njezina udjela u pastoralu Crkve.

Ova vrijedna knjiga predstavlja nov i ujedno vrlo poticajan prinos promišljanju o teologiji i stanju župne zajednice, a u tom kontekstu osobito o unapređenju njezina pastora-la. Pored drugih knjiga i znanstvenih članaka koji o ovoj temi postoje na hrvatskom teološkom prostoru, ova će knjiga zasigurno postati nezaobilaznom referencijom budućih istraživanja i produbljivanja odnosne teme. Djelo je puno korisnih podataka i vrijednih teološko-pastoralnih uvida koji su poduprti navodima domaćih, te osobito stranih autora. To treba istaknuti jer se brojne važne i specifične teme vezane za teologiju župne zajednice dosad nisu tako potanko znanstveno istraživale u domaćem teološkom diskursu.

Čitajući ovu knjigu uviđa se da autor vrlo dobro poznaje tematiku kojom se bavi te da njegov pristup, moglo bi se reći, naginje klasičnijem teološkom pogledu, posebice pogledu na stanje župne zajednice danas i u budućnosti. Od toga se nipošto ne smije odvojiti i smjelo isticanje izvorišta problema župnog pastora-la, kao i tolikih originalnih naznaka i poziva na promjenu i unapređenje brojnih segmenata djelovanja. Upravo ovo posljednje treba ubrojiti među raspoznavne oznake ovog djela, oznake koje bi mnogim zainteresiranim čitateljima, bilo teolozima bilo najširem krugu pastoralnih djelatnika, trebale poslužiti kao poticaj za unapređenje vlastita zalaganja u župnom pastoralu.

Nikola Vranješ